

Hegedüs Zsuzsanna

Nagy Milada: Az Európai Unió és a Kelet-Mediterráneum

(Aposztróf Kiadó, Budapest, 2015, 270 o.)

Napjainkban sok szó esik az Európai Unió és a Mediterráneum viszonyáról. Az arab tavasz, az Európai Unió mediterrán politikája, a migráció fontos kérdéseket vetnek fel, miközben az Európai Unió történetének eddigi egyik legnagyobb válságát éli át. Nagy Milada könyvében egy olyan témát fejt ki az olvasó számára, amely az arab tavasz kitörésével, illetve a migráció felerősödésével háttérbe szorult a mindennapos diskurzusban. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a Közel-Kelet legmeghatározóbb konfliktusa, a palesztin–izraeli ellentét megoldódott volna. A konfrontáció ma is létezik, ugyanúgy kihívást jelent mind a társadalom, mind a politika számára, de jelenleg a nemzetközi figyelem elfordult ettől a területről.

A szerző a könyvében előbb a biztonság, a biztonságpolitika fogalmaiba vezeti be az olvasót – különböző iskolák megvilágításában –, ami nemcsak nagy segítséget nyújt a bonyolult fogalmi rendszerek közötti eligazodásban, hanem megalapozza az olvasó ismereteit, amelyekre szüksége lesz a könyv további fejezeteiben, ha tisztán szeretné látni az Európai Unió viszonyát a palesztin–izraeli konfliktushoz. A könyv egyes fejezetei a Barry Buzan és társai – az úgynevezett koppenhágai iskola – által meghatározott biztonsági dimenziók szerint elemzik a térséget.

A könyv második fejezetében Nagy Milada történelmi áttekintést nyújt. Hangsúlyozza, hogy Európa és a közel-keleti térség „közös” múltja jóval nagyobb időtávlatokra vezethető vissza, mint a palesztin–izraeli konfliktus vagy éppen az európai integráció. A második világháború után Európának szüksége volt pár évtizedre, hogy a saját határain belül talpra álljon, és az Európai Közösségek – Európa – ismét nyitott legyen a világra. Az integráció „harmadik országoknak” nyújtott kezdeti pénzügyi segítségnyújtása mára átalakult, az európai szomszédságpolitikán keresztül a demokratizálódás elősegítése, illetve a konfliktusok békés rendezése az egyik fő cél. Az EU-nak ugyanúgy, mint az Amerikai Egyesült Államoknak és az ENSZ-nek is, komoly kihívásokkal kellett/kell szembenéznie, mivel 2011 után az egész Mediterráneum segítségre szorult, és eddig nem úgy tűnik, hogy bármilyen megoldással szolgálnának a „rászoruló” feleknek. Ezzel el is érkeztünk a politikai biztonság dimenziójához, ahol az Európai Unió – Oroszország, az USA és az ENSZ mellett – a kvartett egyik tagjaként próbálja előmozdítani a palesztin–izraeli konfliktus megoldását. A probléma alapja az önálló palesztin állam léte és annak elismerése. A kvartett egyértelműen a két ország megoldás híve, de elismerni az ENSZ-ben sem sikerült a

Palesztin Nemzeti Hatóságot. Mivel a politikai megoldás várat még magára, addig a katonai dimenzió kerül előtérbe, mert a válságot menedzselni kell, illetve ha lehet, a fegyveres összetűzést meg kell előzni. A konfliktus sajátossága, hogy vallási, kulturális, társadalmi és gazdasági tényezők elegye, amely még komplexebbé teszi a kérdést. Az Európai Unió ma a közös biztonság- és védelempolitikáján keresztül próbál választ adni erre, illetve válságmegelőző intézkedéseket hoz a térségben. Az euro-mediterrán partnerség nem volt képes arra, hogy választ adjon a kihívásokra, amihez hozzájárult az is, hogy az EU 2004-es bővülésével a biztonság felfogása némileg átalakult az unióban. Az Európai Unió mégis felelős aktornak érzi magát a nemzetközi kapcsolatok területén, ezért 2005-ben és 2006-ban egy-egy civil missziót indított Palesztina területén, ahol a határellenőrzés, illetve a rendőri képzés erősítése a cél. A 2008-ban kirobbant világgazdasági válságnak nagy befolyása volt/van a konfliktus menedzselésére, mivel a katonai kiadások csökkentek az EU tagállamaiban..

A katonai dimenzió kifejtése után a szerző áttér a környezeti dimenzióra: a térség legkomolyabb kihívása a víz-, illetve ivóvíz-ellátottsága. A probléma nemcsak Izrael és Palesztina kapcsán merül fel, hanem az egész Mediterráneumot súlyosan érinti. Az Európai Unió MedSeA¹ programja, és a VECTORS², illetve a PEGASOS³ programok is azért jöttek létre, hogy a komoly kihívást jelentő vízhiányt megpróbálják kezelni. Nem szabad elfelejteni, hogy az ENSZ berkein belül is folyamatos kommunikáció folyik a 21. század egyik legnagyobb kihívásáról. Az izraeli–palesztin konfliktus rendezésében is kiemelt szerepet kap a víz, amely az oslói folyamatnak is szerves része, de a nemzetközi jog és az országok technológiai infrastrukturális hátterei nem teszik lehetővé az igazságos megoldást, illetve a probléma azonnali kezelését.

A hatodik fejezetben a szerző a társadalmi biztonsági dimenzión keresztül veszi górcső alá a térség és az Európai Unió kapcsolatát. A demokrácia, a civil társadalom, a jogrend, az emberi jogok érvényesítése az Európai Unió alappillérei, így az euro-mediterrán partnerségen keresztül ezekre a területekre is hangsúlyt szeretett volna helyezni az integráció. A szerző három elemet, a migrációt, a civil társadalmat és a korrupció mértékét emeli ki e témák közül. A migrációról ma már tudjuk, hogy milyen hatásokkal járhat: a Mediterráneum lakosainak Európa a célpontja. Ez alól 2011-ig Izrael jelentett kivételt, mivel ott a bevándorlás volt a jellemző, csak 2011 után kezdték nagyobb létszámban elhagyni az országot az izraeli állampolgárok. A palesztinoknál sokkal nehezebb egyértelmű mozgásirányt meghatározni, mivel az izraeliek külföldi lakosnak tekintik őket, ha vannak érvényes dokumentumaik, ha nincsenek, akkor sem tekintik állampolgárnak őket, így hiteles adatok sincsenek a palesztinok mozgásairól. A migráció mellett a korrupció az egyik legnagyobb kihívás a térségben, a Mediterráneum országai a Transparency International felmérései alapján a legkorruptabbak közé tartoznak a világon.

1 MedSeA, The European Mediterranean Sea Acidification in a changing climate: Az Európai Unió 12 országból 22 intézményt összefogó projektje, amely a Mediterráneum tengereinek elsavasodásával és a változó klímával foglalkozik.

2 VECTORS: integrált, multidiszciplináris program 2011–2015 között, amely a tengeri ökoszisztémában az emberek által kiváltott változások, illetve jövőbeli változások mértékét volt hivatott bemutatni.

3 PEGASOS, Pan-European Gas-Aerosol-Climate Interaction Study: 4 éves program, amelynek a vizsgálati a légszennyezettség mértékének meghatározására és annak klímaváltozásra gyakorolt hatására irányulnak.

A teljes kép érdekében Nagy Milada a gazdasági biztonsági dimenzió megközelítéséből is elemzi a palesztin–izraeli konfliktus és az EU viszonyát. A fejezetben kifejtésre kerül a térség energiabiztonsága, a különböző fejlesztési támogatások és a fenntartható fejlődés is.

A könyv zárásaként a szerző kitér arra az eseményre, amely kicsit háttérbe szorította vagy más nézőpontból súlyosbította a Közel-Kelet konfliktusát. Az „arab tavasz” 2011-től komoly problémákat okozott a térségben, több, korábban stabilnak mondott ország politikai, társadalmi, gazdasági helyzetét rengette meg, így Izrael és Palesztina szomszédos országaiban is belpolitikai, etnikai harcok alakultak ki.

Nagy Milada *Az Európai Unió és a Kelet-Mediterráneum* című könyve átfogó munka, amely Buzan biztonsági dimenzióin haladva komplex képet ad az olvasónak a régióról, azon belül is palesztin–izraeli konfliktusról és az Európai Unió szerepéről. A könyv maga multidiszciplináris megközelítésével nemcsak a biztonságpolitika, illetve a palesztin–izraeli konfliktus iránt érdeklődők számára hasznos, hanem az Európai Unió szomszédságpolitikája, közös biztonság- és védelempolitikája iránt érdeklődő oktatók és hallgatók számára is.